

UDK 364.65-058.866(497.11)(049.3)

DOI: <https://doi.org/10.22182/sp.12020.6>

Приказ

*Анита Бургунд Исаков**

Невенка Жегарац и Зора
Крњајић, *Хранитељство и
добробит адолесцената:
истраживање за унапређење
политика и пракси,*
Факултет политичких наука,
Универзитет у Београду,
Београд, 2019.

* Факултет политичких наука, Универзитет
у Београду, anita.burgund@fpn.bg.ac.rs.

Монографија “Хранитељство и добробит адолесцената: Истраживање за унапређење политика и пракси” је настало као резултат истраживања које је спровео Институт за психологију филозофског факултета, Одељење за социјалну политику и социјални рад Факултета политичких наука у сарадњи са канцеларијом УНИЦЕФ-а у Београду.

Иницијатива за сагледавањем искустава адолесцената на хранитељству је последица тренда повећања броја адолесцената на хранитељству. Распољиви подаци из 2018. упућују да је на хранитељском смештају у Србији било смештено 3000 адолесцената, да су углавном на смештају проводили 8 година и дуже, и да имају прекупуте или спорадичне контакте са члановима биолошке породице и непосредним окружењем. Ови адолесценти су били само делимично информисани о својој прошлости и спорадично партиципирали у питањима од значаја за њихов живот и будућност. Сагледавање искустава, гледишта и аспирација адолесцената на хранитељству као и одраслих који се о њима старају је

представљао логичан след у потреби за системским разумевањем њихе ситуације и положаја.

У овој студији добробит је концептуализована као међудејство чиниоца на микронивоу (одгајатеља и других значајних особа) и политичких и економских структура на макронивоу. Од теоријских оквира у обзир су узете а) еколошке теорије дечијег развоја, б) нормативни концепт права детета и в) нова социологија детињства.

Ова студија је имала за циљ и да упореди гледишта о добробити или добростању адолесцената на хранитељству и на породичном смештају као и гледишта о аспектима њихове добробити људи који се о њима старају.

Налази истраживања имају сврху да унапреде систем породичног смештаја у Србији а првенствено добробит адолесцената на хранитељству и да креирају препоруке на основу доказа. Посебан значај ове студије је и у развијеној методологији комбиновсног типа у коме се два паралелна истраживања спајају у тренутку интерпретације и применом триангулације анализирају

подаци добијени из ових извора.

Истраживање је обухватило адолесценте узраста од 14 до 19 година, који похађају више разреде основне школе и средњу школу (укључујући и адолесценте из хранитељских породица) и стручне сараднике у школама (психологе и педагоге), као ресурс и подршку наставницима који раде са адолесцентима на хранитељству. Квантитативни део истраживања је обухватао батерију упитника: релевантне социо-демографске податке; упитник који се односи на партиципацију адолесцената у доношењу одлука, у свакодневним животним активностима и односима са значајним одраслима и вршњацима; скалу добробити адолесцената ЕРОСН; скалу беневоолентних искустава у детињству (The Benevolent Childhood Experiences (BCEs) scale); упитник за самопроцену идентитета у адолесценцији AIDA (A Self Report Questionnaire For Measuring Identity In Adolescence). За стручне сараднике који раде у школама направљен је посебан упитник, а квалитативни део студије је обухватао протокол за фокус групе. У квантитативном

делу студије је учествовало 1466 адолесцената, а у квалитативном 51 адолесцента на породичном смештају (27 узраста 13–15 година, 15 узраста 16–19 година и 9 узраста 16–23 године, који имају претходно искуство живота на хранитељству) у укупно 10 фокус група; 34 хранитеља у четири фокус групе, из четири региона у Србији (Београд, Ниш, Нови Сад и Лесковац), са укупно 23 испитаника женског и 11 мушког пола; 24 водитеља случаја из поменути четири региона и 12 центара за социјални рад, и то 20 женског и 4 мушког пола, са којима су организоване 4 фокус групе; 20 саветника за хранитељство из три регионална центра за породични смештај и усвојење (Београд, Ниш и Нови Сад), и то 17 женског и 3 мушког пола.

Посебан допринос овог истраживања је и у партиципативном приступу у коме је креиран посебан одбор од 6 младих, који су се осамосталили са алтернативног старања, како би помогли истраживачком тиму у сугестијама око узорка, прикупљања и анализе података и дисеминацији резултата.

Налази ове студије су многобројни, а указују на чињеницу да је концепт добробити тешко одредити јер је реч о свеобухватном и сложенем конструкту који зависи од контекста и обухвата социјалне, психолошке, емоционалне, економске, срединске и когнитивне компоненте. Резултати су показали разлике у добробити у односу на пол, па се показало да су девојчице мање оптимистичне и мање самосталне и да им је потребна додатна подршка и образовна и развојна у односу на мушке адолесценте.

Кључне налазе можемо представити у следећим тачкама:

- Адолесценти на хранитељству делују добро интегрисано, али имају изражен доживљај и искуства дискриминације.
- Адолесцентима је добро када имају добар однос са хранитељима, а ако тога нема, њихови проблеми могу да остану непрепознати.
- Хранитељи су збуњени пред адолесцентима и не добијају довољну подршку због пребацивања одговорности између актера у систему.

- Недостатак системских капацитета угрожава добробит адолесцената на алтернативном старању у Србији.

- Адолесценти су непожељни за хранитељство и за систем алтернативног старања у целини.

- Систем алтернативног старања није довољно респонзиван за потребе сродничких хранитеља и биолошких родитеља.

- Професионалци евентуално раде на контактима адолесцената, а не и на односима.

- Хранитељство је у Србији конструисано као решење у недостатку опција сталности за децу.

- Нема системског рада на животној причи адолесцената на хранитељству.

- Партиципација није препозната као право и витални интерес адолесцента на хранитељству.

Посебно упечатљив закључак ове студије је да изгледа да добробит адолесцената на хранитељству у Србији зависи од “факора среће”. Аутори ове студије описали су да сналажење адолесцената зависи од потенцијала ре-

сурса хранитеља самих адолесцената, а систем не препознаје и не подржава стратегије јачања и оснаживања ових младих. Студија је препознала и описала недеостатак ресурса и у погледу покривености центрима за породични смештај и усвојење широм Србије и у погледу координасања улога и одговорности међу припадницима система алтернативног старања.

Истраживање је осветлило значај рада на животној причи адолесцената на хранитељству како би се осећај идентитета, интегритета и базичне сигурности стабилизовао.

Истраживање је изнедрило бројне препоруке на нивоу политика, пракси и будућих истраживања у области алтернативног старања. Посебан допринос је у препорукама за измену система алтернативног старања од ревизија политика до увођења јачих механизма контроле, као и рад на оснаживању кадровских и стручних капацитета како би се постојећи стандарди и законски прописи поштовали и доследно спроводили. Када су у питању препоруке усмерене на праксу, прецизиране су области контину-

иране подршке у савладавању школског градива како би се осигурала функционална писменост; заштитити девојчице на хранитељству од злоупотреба које носе рани бракови и одустајање од школовања; пружати континуирану подршку хранитељима како би у различитим развојним периодима могли да одговоре на потребе деце и адолесцената; успоставити јасну поделу улога и одговорности између хранитеља, саветника за хранитељство и водитеља случаја, уз одговарајуће канале за комуникацију и сарадњу; креирати услуге за подршку породици; установити јасне процедуре праћења и евалуације услуга за адолесценте на хранитељству; развити флексибилне механизме и програме обуке и подршке за третирање партиципације и еманципације као процеса који почињу при уласку детета на алтернативно старање; развити независан и оперативан механизам за жалбе и независне ресурсе за подршку, који ће адолесцентима на алтернативном старању омогућити да ефикасно остваре своја права. Истраживање добробити адолесцената на породичном смештају је донело вредне

резултате, али је такође отворило питања за наредна истраживања у којима би било боље сагледати перспективу биолошких родитеља те браће и сестара. Препоруке за будућа истраживања се односе на корисности лонгитудиналних истраживања процеса еманципације и животне приче уважавајући родну перспективу.

Сматрам да је књига: Хранитељство и добробит адолесцената: Истраживање за унапређење политика и пракси значајна за стручне раднике из Система социјалне заштите, јер описује ситуацију адолесцената на алтернативном старању, приказујући и перспективе одраслих који се о њима старају па тиме постаје користан водич и за водитеље случаја у раду са адолесцентима без родитељског старања. Ова публикација је корисна и за студенте и истраживаче из области социјалног рада и социјалне политике као и све оне који се баве социјалном заштитом не само у Србији него и у региону.

Ова студија је пионир у примени модерне партиципативне методологије са Одбором сачињеним од младих који су сараднички

учествовали у истраживању као део тима са старијим истраживачима.

С обзиром да има веома широку употребу, препоручујем је и широј јавности ради информисања о положају адолесцената на хранитељству у Србији.